

พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ตำบลชื่นชม อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม
Behaviors on Chemical Pesticide Application of Chili Growers in Chuenchom Sub-district,
Chuenchom District, Mahasarakham Province

อุซอร์ วรณะ¹, งามจิตร เต็มสัตย์¹, พรรณทิวา กว้างเงิน²

¹ภาควิชาเทคโนโลยีการเกษตร คณะเทคโนโลยี มหาวิทยาลัยมหาสารคาม

ตำบลขามเรียง อำเภอกันทรวิชัย จังหวัดมหาสารคาม 44150 โทรศัพท์: 043-754333 ต่อ 1865 E-mail: ruchuon.w@gmail.com

²ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและส่งเสริมเผยแพร่การเกษตร คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ตำบลสุเทพ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 50200 โทรศัพท์: 053-944066-7 ต่อ 11 E-mail: ibe_kai@hotmail.com

บทคัดย่อ

เนื่องจากปัจจุบันมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชกันอย่างแพร่หลาย ซึ่งหากเกษตรกรมีพฤติกรรมในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชไม่ถูกต้อง จะส่งผลเสียต่อตัวเกษตรกร ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อมได้ การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ตำบลชื่นชม อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างเกษตรกรผู้ปลูกพริก จำนวนทั้งหมด 65 ราย โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบหลายขั้นตอน ระหว่างพฤศจิกายน 2555 ถึงมกราคม 2556 เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบสอบถาม วิเคราะห์ข้อมูลเพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน การเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชโดยใช้สถิติ t-test และ F-test จากผลการวิจัยพบว่าเกษตรกรผู้ปลูกพริกส่วนใหญ่เป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.5) อายุเฉลี่ย 51 ปี เกษตรกรผู้ปลูกพริกร้อยละ 70.8 จบการศึกษาระดับชั้นประถมศึกษา มีรายได้จากการปลูกพริกเฉลี่ย 14,395.38 บาทต่อปี มีประสบการณ์การปลูกพริกเฉลี่ย 11 ปี พันธุ์พริกที่นิยมปลูก (ร้อยละ 30) คือ พันธุ์พริกขี้หนูสวนและพันธุ์จินดา ปัญหาที่สำคัญในการผลิต คือ ปัญหาปัจจัยการผลิตที่มีราคาสูง โรคและแมลงศัตรูพริก การขาดแคลนทรัพยากรน้ำ และด้านการตลาด ในด้านพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพริก พบว่าจากประเด็นที่ศึกษาทั้งหมด 30 ประเด็น เกษตรกรปฏิบัติตามคำแนะนำในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชทุกครั้งที่มีโอกาสปฏิบัติ มีประเด็นที่ศึกษาเพียง 1 ประเด็นเท่านั้น ที่เกษตรกรปฏิบัติตามคำแนะนำเป็นบางครั้ง คือ การติดป้ายแจ้งให้บุคคลอื่นทราบว่าเป็นพื้นที่ที่เพิ่งทำการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช และผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริกที่มีอายุ และรายได้จากการปลูกพริกที่แตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชไม่แตกต่างกันทางสถิติ แต่เกษตรกรที่มีเพศและประสบการณ์ในการปลูกพริกแตกต่างกันมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันกำจัดศัตรูพืชแตกต่างกันทางสถิติในบางประเด็น

คำสำคัญ: พริก, สารเคมีกำจัดศัตรูพืช, พฤติกรรม

ABSTRACT

At present, chemical pesticides have been widely used. If they use incorrectly, it will affect themselves, consumers and the environment. The purpose of this research was to study behaviors on chemical pesticide application of chili growers in Chuenchom Sub-district, Chuenchom District, Mahasarakham Province. The samples of 65 chili growers were interviewed by the multi-stage method during November 2012 - January 2013. Equipment used in the collection of information is the questionnaire. The frequency, percentage, average, minimum, maximum and standard deviation were analyzed. Behaviors on chemical pesticide application of chili growers were used to compare by t-test and F-test. The study revealed the following findings: the majority of chili growers were females (61.5%); average age were 51 years; 78% of chili growers graduated from elementary education and grower's household had average income from chili production of 14,395.38 baht per year. They had average 11 years of chili planting experience. Majority varieties were Bird chili and Jinda (30%). The main chili production problems were high price of production inputs, plant diseases and insect pests, the shortage of water resources and marketing. The results revealed that the chili growers followed recommended chemical pesticide application behaviors on 29 items out of 30 items studied. Only one item was some practiced that a sign or announce other people know if it is just the area of chemical spraying. Chili growers with different age and incomes were not statistically different in chemical pesticide application behaviors and with sex and planting experiences were

statistically different in some items of chemical pesticide application behaviors.

Keywords: chili, chemical pesticides, behavior

1. บทนำ

การปลูกพริกในประเทศไทยมีอยู่ทั่วทุกภาคของประเทศ ซึ่งมีเนื้อที่เพาะปลูกประมาณ 152,640 ไร่ ให้ผลผลิตเฉลี่ย 312 กิโลกรัมต่อไร่ [1] เกษตรกรนิยมปลูกพริก 5 ชนิด คือ พริกชี้หมูเม็ดใหญ่ พริกชี้หมูสวน พริกชี้ฟ้า พริกยักษ์ และพริกหยวก พริกที่ปลูกมากที่สุดคือ พริกชี้หมูเม็ดใหญ่ แหล่งผลิตพริกที่สำคัญอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ จังหวัดนครราชสีมา เลย ศรีสะเกษ อุบลราชธานี และชัยภูมิ [2] ผลผลิตพริกที่ผลิตได้ในปัจจุบันมีปริมาณไม่เพียงพอกับความต้องการภายในประเทศ เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกประสบปัญหาต้นทุนการผลิตสูง ปัญหาโรคและแมลงศัตรูพืช การใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชซึ่งเข้ามามีบทบาทสำคัญในการป้องกันรักษาและเพิ่มผลผลิต ตลอดทั้งยังมีคุณภาพตรงตามความต้องการของตลาด

จังหวัดมหาสารคามเป็นเมืองที่มีแม่น้ำชีไหลผ่าน มีความอุดมสมบูรณ์ของดินดี สามารถให้น้ำชลประทานได้ ถือว่าเป็นจังหวัดที่มีศักยภาพในการปลูกพริก แต่ในบางพื้นที่ที่แตกต่างกันยังประสบปัญหาการเข้าทำลายของโรคและแมลงศัตรูพริก เกษตรกรจึงมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่แตกต่างกัน การเลือกใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชยังเป็นวิธีการที่เกษตรกรนิยมใช้กันอย่างแพร่หลาย ถึงแม้ว่าสารเคมีจะสามารถกำจัดศัตรูพืชได้ผลอย่างรวดเร็ว แต่ในขณะเดียวกันก็มีอันตรายร้ายแรง หากใช้อย่างไม่ถูกวิธีหรือผิดวัตถุประสงค์ เนื่องจากแต่ละปีมีรายงานการเจ็บป่วยด้วยโรคสารพิษจากสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแทบทุกพื้นที่และมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเรื่อยๆ การใช้สารเคมีนอกจากจะส่งผลเสียต่อสุขภาพของเกษตรกรแล้ว ยังส่งผลกระทบต่อผู้บริโภคและสิ่งแวดล้อมอีกด้วย [3] จากปัญหาดังกล่าวผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในเขตตำบลชื่นชม อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม เพื่อจะนำไปสู่การเสนอแนะแนวทางหรือวิธีการแก้ไขปัญหาก็กล่าวมาข้างต้นตลอดจนเป็นแนวทางสำหรับนำไปปรับปรุงการปฏิบัติการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชได้อย่างถูกต้องเหมาะสมในระบบการผลิตพริกในจังหวัดมหาสารคามต่อไป

2. วัตถุประสงค์

- 2.1 เพื่อศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ตำบลชื่นชม อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม
- 2.2 เพื่อศึกษาเปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ที่มีลักษณะพื้นฐานทางสังคมและเศรษฐกิจบางประการที่แตกต่างกัน

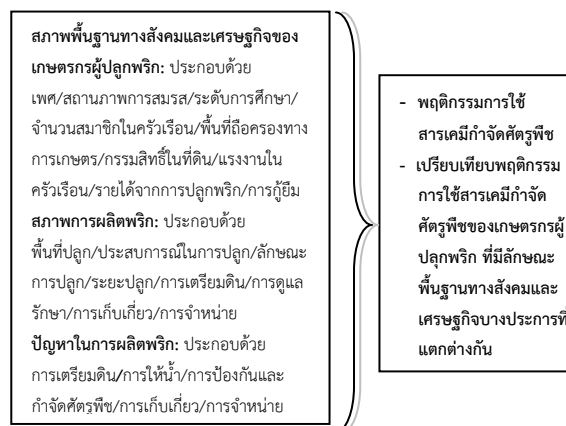
3. แนวคิด ทฤษฎี กรอบแนวคิดการวิจัย และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

แนวความคิดการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการผลิตพริกโดยเน้นการเลือกใช้สารเคมี การอ่านฉลากและการปฏิบัติตามคำแนะนำอย่างเคร่งครัด จะช่วยป้องกันและทำให้เกษตรกรปลอดภัยเมื่อต้องปฏิบัติงานเกี่ยวข้องกับสารเคมีกำจัดศัตรูพืช [4]

พฤติกรรม (behavior) เป็นการแสดงและกิริยาท่าทางของสิ่งมีชีวิตเพื่อตอบสนองต่อสิ่งเร้าทั้งภายนอกและใน เป็นการแสดงออกที่เห็นได้จากภายนอก โดยรูปแบบของพฤติกรรมต่างๆ นั้นเป็นผลมาจากการทำงานร่วมกันของพันธุกรรมและสิ่งแวดล้อม [5] ซึ่งกลไกการเกิดพฤติกรรม การที่พฤติกรรมใดพฤติกรรมหนึ่งจะเกิดขึ้นได้นั้นจะต้องประกอบด้วย สิ่งเร้าหรือตัวกระตุ้น (stimulus) และเหตุจูงใจ (motivation)

อุดร ชมาฤกษ์ [6] ศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพริก กรณีศึกษาเกษตรกรอำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี พบว่าภาพรวมของกลุ่มตัวอย่างมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพริกอยู่ในระดับดี โดยเกษตรกรที่มีความแตกต่างกันด้านรายได้ ครอบคลุมทั่วประเทศ ปี ประสิทธิภาพการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพริก ประสิทธิภาพการปลูกพริก จำนวนพื้นที่ปลูกพริก ความถี่ในการใช้สารชีวภาพ และระยะเวลาการฉีดพ่นสารเคมีแต่ละครั้งที่แตกต่างกัน จะมีพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพริกแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

กรอบแนวคิด

4. วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีวิจัยเชิงปริมาณ (Quantitative Research) แบบการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) เพื่อศึกษาพฤติกรรมศึกษาพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริกในเขตตำบลชื่นชม อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม โดยใช้เครื่องมือแบบสอบถามในการเก็บรวบรวมข้อมูล โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากกลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริก จำนวน 8 หมู่บ้าน จากทั้งหมด 11 หมู่บ้าน ในตำบลชื่นชม อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม จำนวน 65 ราย โดยใช้วิธีการคัดเลือกแบบ

หลายขั้นตอน คือ ขั้นตอนที่ 1 ใช้วิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) ขั้นตอนที่ 2 ใช้วิธีการกำหนดสัดส่วน โดยเก็บข้อมูลระหว่างเดือนพฤศจิกายน 2555 ถึงเดือนมกราคม 2556 นำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์เพื่อหาค่าความถี่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าต่ำสุด ค่าสูงสุด ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน สำหรับการเปรียบเทียบความพฤติกรรมใช้วิธีทางสถิติ t-test และ F-test

การวัดพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในการผลิตพริกนั้น วัดโดยใช้มาตราประมาณค่า (rating scale) และกำหนดค่าคะแนนของคำตอบ ดังนี้ ปฏิบัติทุกครั้งหรือเป็นไปตามคำแนะนำ มีค่าคะแนนเป็น 1 คะแนน ปฏิบัติเป็นบางครั้งหรือเป็นไปตามคำแนะนำบางส่วน เป็น 2 คะแนน และไม่ปฏิบัติตามหรือไม่เป็นไปตามคำแนะนำ เป็น 3 คะแนน จากนั้นนำคะแนนไปเปรียบเทียบกับเกณฑ์การแปลความหมาย โดยแบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ คะแนน 1.00-1.66 คือ เกษตรกรปฏิบัติทุกครั้งหรือเป็นไปตามคำแนะนำ, คะแนน 1.67-2.33 คือ เกษตรกรปฏิบัติเป็นบางครั้งหรือเป็นไปตามคำแนะนำบางส่วน, คะแนน 2.34-3.00 คือ เกษตรกรไม่ได้ปฏิบัติหรือไม่เป็นไปตามคำแนะนำ

5. ผลการศึกษา

5.1 สภาพพื้นฐานทั่วไป ลักษณะทางสังคมและเศรษฐกิจของเกษตรกร

เกษตรกรผู้ปลูกพริกส่วนมากเป็นเพศหญิง (ร้อยละ 61.5) อายุเฉลี่ย 51 ปี ส่วนใหญ่จบการศึกษาชั้นประถมศึกษา (ร้อยละ 70.8) เกษตรกรบางส่วนเป็นผู้นำในชุมชน (ร้อยละ 15.4) โดยเป็นกรรมการหมู่บ้าน ในครัวเรือนมีสมาชิกเฉลี่ย 5 คน เป็นแรงงานในภาคการเกษตรเฉลี่ย 3 คนต่อครัวเรือน เกษตรกรมีขนาดพื้นที่ถือครองทางการเกษตรเฉลี่ย 19 ไร่ 1 งาน แต่มีพื้นที่ปลูกพริกเฉลี่ยเพียง 1 ไร่ มีรายได้ที่มาจากปลูกพริกเฉลี่ย 14,395.38 บาทต่อปี ส่วนใหญ่เกษตรกรผู้ปลูกพริก (ร้อยละ 83.1) กู้เงินมาลงทุนเฉลี่ยรายละ 48,138.46 บาท การกู้ยืมนิยมกู้จากธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรและกองทุนหมู่บ้าน (ร้อยละ 56.9)

5.2 สภาพและปัญหาการปลูกพริกของเกษตรกร

สภาพการปลูกพริกในพื้นที่ศึกษาเป็นการปลูกในสภาพไร่ที่อาศัยน้ำฝน ร้อยละ 55.4 ปลูกพริกในฤดูแล้ง เกษตรกรมีประสบการณ์ในการปลูกพริกเฉลี่ย 11 ปี โดยเริ่มเพาะกล้าช่วงเดือนพฤษภาคม พันธุ์พริกที่นิยมปลูกถึงร้อยละ 30 คือ พันธุ์พริกชี้หูสวนและพันธุ์จินดา ปลูกเป็นแถวเดี่ยว ระยะ 50x50 เซนติเมตร จำนวน 1 ต้นต่อหลุม ใช้ปุ๋ยเคมีสูตร 15-15-15 อัตรา 40 กิโลกรัมต่อไร่ ด้วยวิธีโรยรอบทรงพุ่ม เกษตรกรกำจัดวัชพืชโดยใช้แรงงานคน โรคพริกที่พบเป็นปัญหา คือ โรคราและโคนเน่า โรค

ใบจุด โรคเหี่ยวเหลือง โรคกล้าเน่าตายหรือโรคเน่าคอดิน โรคราแปง โรคกุ้งแห้ง โรคยอดเหี่ยว โรคใบหงิก และโรคใบด่างตามลำดับ แมลงศัตรูพริก คือ ไรขาว เพลี้ยอ่อน เพลี้ยไฟ หนอนแมลงวันทอง หนอนกระทู้ผัก และหนอนเจาะสมอฝ้าย ตามลำดับ เกษตรกรเก็บเกี่ยวพริกผลสด (สีเขียว)

5.3 พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริก

พฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรปฏิบัติตามคำแนะนำทุกครั้ง จำนวน 7 ประเด็น และพฤติกรรมระหว่างการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช เกษตรกรปฏิบัติตามคำแนะนำทุกครั้ง จำนวน 13 ประเด็น ส่วนพฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช พบว่าเกษตรกรปฏิบัติตามคำแนะนำทุกครั้ง จำนวน 9 ประเด็น และปฏิบัติเป็นบางครั้งตามคำแนะนำบางส่วน จำนวน 1 ประเด็น ในเรื่องของการไม่ติดป้ายแจ้งให้บุคคลอื่นทราบว่าเป็นพื้นที่ที่ทำการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช (ตารางที่ 1)

ผลการเปรียบเทียบพฤติกรรมของเกษตรกรที่มีอายุและรายได้จากการปลูกพริกแตกต่างกัน ไม่พบความแตกต่างทางสถิติในทุกประเด็นการศึกษา แต่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จำนวน 14 ประเด็น เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของเกษตรกรที่มีเพศแตกต่างกัน (ตารางที่ 2) พบว่าเกษตรกรผู้ปลูกพริกเพศชายมีแนวโน้มของพฤติกรรมที่จะปฏิบัติตามคำแนะนำมากกว่าเพศหญิง และยังพบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญยิ่งทางสถิติที่ระดับ 0.01 จำนวน 1 ประเด็น เมื่อเปรียบเทียบพฤติกรรมของเกษตรกรที่มีประสบการณ์การปลูกพริกแตกต่างกัน (ตารางที่ 3) ซึ่งพบว่ากลุ่มเกษตรกรผู้ปลูกพริกที่มีประสบการณ์ปลูกพริก 10 ปีขึ้นไป มีพฤติกรรมระหว่างการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชที่ปฏิบัติเป็นบางครั้งเกี่ยวกับการไม่รับประทานอาหาร ดื่มน้ำ หรือสูบบุหรี่ขณะฉีดพ่นสารเคมีเปรียบเทียบกับกลุ่มเกษตรกรที่มีประสบการณ์การปลูกพริกไม่เกิน 10 ปี ที่ปฏิบัติตามคำแนะนำทุกครั้ง

6. สรุปและการอภิปรายผล

เกษตรกรส่วนใหญ่มีพฤติกรรมที่ถูกต้องทั้งก่อน ระหว่าง และหลังฉีดพ่นสาร ในการปฏิบัติตามคำแนะนำทุกครั้งเมื่อมีการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชในกระบวนการปลูกพริก ทั้งนี้เนื่องจากเกษตรกรผู้ปลูกพริกมีความเข้าใจในการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จึงปฏิบัติตามได้ถูกต้องเป็นอย่างดี ยกเว้นประเด็นศึกษาที่เกษตรกรไม่ปฏิบัติตามหลังฉีดพ่นสาร คือ การไม่ติดป้ายแจ้งให้บุคคลอื่นทราบว่าเป็นพื้นที่ที่ทำการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช แสดงถึงความไม่

ปลอดภัยของตัวเองและบุคคลอื่นที่อยู่บริเวณใกล้เคียง ซึ่งเกษตรกรให้เหตุผลที่ไม่มีการติดป้ายแจ้งให้บุคคลอื่นทราบว่าเป็นพื้นที่ที่เพิ่งทำการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช ว่าเป็นเรื่องปกติที่เคยชิน ที่ต้องมีกลิ่นสารเคมีจากพื้นที่ทำการฉีดพ่นสารกำจัดศัตรูพืช จึงทำให้เป็นที่ทราบในพื้นที่บริเวณนั้นมีการฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืชแล้ว จึงไม่เห็นความจำเป็นในการติดป้ายแจ้งเตือนซึ่งสอดคล้องกับงานวิจัยของ อูตร ชมาฤกษ์ [6] แคทรียา ชุมแสงวาปี และคณะ [7] และ วีระชาติ ถิ่นวงศ์พิทักษ์ [8] แต่ขัดแย้งขัดกับงานวิจัยของ หลุทัย ไชยแก้วเมธ [9] ที่ได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรม การป้องกันตนเองของเกษตรกรจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร

พบว่าพฤติกรรมของเกษตรกรไม่มีการป้องกันตนเองขณะใช้สารเคมีให้ปลอดภัยอย่างถูกต้อง และขัดแย้งกับงานวิจัยของ ธนพัฒน์ เอี่ยมงาม [10] ซึ่งได้ศึกษาเกี่ยวกับการนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพสำหรับเกษตรกรที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช ตำบลบ้านเขยีน อำเภอนาคู จังหวัดชัยนาท พบว่าเกษตรกรมีพฤติกรรมที่ไม่มีการสวมเครื่องป้องกันอันตรายให้แก่ตนเอง เกษตรกรมีการดูแลสุขภาพสะอาดของร่างกายไม่ถูกต้อง ดังนั้นควรมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องเข้ามาให้ความรู้แนะนำเกษตรกร เพื่อให้เกษตรกรตระหนักถึงความปลอดภัยของตนเองและบุคคลอื่นเมื่อต้องใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช

ตารางที่ 1 พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชของเกษตรกรผู้ปลูกพริก ตำบลชื่นชม อำเภอนาคู จังหวัดมหาสารคาม

พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	Mean	S.D.	ระดับการปฏิบัติ
พฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช			
1. ประเมินความเสี่ยงของพริกและตรวจสอบชนิดแมลงศัตรูพืช	1.32	0.68	ปฏิบัติทุกครั้ง
2. ไม่ใช้สารเคมีที่สงสัยว่าเสื่อมคุณภาพ	1.56	0.80	ปฏิบัติทุกครั้ง
3. ตรวจสอบสภาพของอุปกรณ์การฉีดพ่นทุกครั้ง	1.13	0.49	ปฏิบัติทุกครั้ง
4. ไม่ใช้ปากเปิดขวดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	1.30	0.72	ปฏิบัติทุกครั้ง
5. ใช้ไม้หรือวัสดุที่เหมาะสมคนสารให้เข้ากันก่อนการฉีดพ่นและไม่ใช้มือคนสาร	1.12	0.51	ปฏิบัติทุกครั้ง
6. อ่านฉลากข้างขวดทุกครั้งและปฏิบัติตามข้อแนะนำต่างๆ อย่างเคร่งครัด	1.12	0.45	ปฏิบัติทุกครั้ง
7. สวมถุงมือทุกครั้งที่ต้องสัมผัสสารเคมี	1.20	0.53	ปฏิบัติทุกครั้ง
พฤติกรรมระหว่างการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช			
1. ใช้ผ้าหรืออุปกรณ์ปิดปากและจมูก	1.06	0.39	ปฏิบัติทุกครั้ง
2. สวมเสื้อและกางเกงยาวให้รัดกุม	1.07	0.40	ปฏิบัติทุกครั้ง
3. สวมถุงมือ	1.13	0.49	ปฏิบัติทุกครั้ง
4. สวมรองเท้าบูทให้มิดชิด	1.12	0.48	ปฏิบัติทุกครั้ง
5. สวมหมวก/แว่นตา/ผ้าพันศีรษะให้มิดชิด	1.26	0.56	ปฏิบัติทุกครั้ง
6. ไม่รับประทานอาหาร ดื่มน้ำ หรือสูบบุหรี่ขณะฉีดพ่นสารเคมี	1.20	0.64	ปฏิบัติทุกครั้ง
7. หยุดการฉีดพ่นสารเคมีทันทีเมื่อปรากฏอาการแพ้สารเคมี	1.13	0.46	ปฏิบัติทุกครั้ง
8. ยืนอยู่เหนือลมขณะฉีดพ่นสารเคมี	1.06	0.39	ปฏิบัติทุกครั้ง
9. ไม่ฉีดพ่นสารเคมีขณะที่มีลมแรง	1.13	0.49	ปฏิบัติทุกครั้ง
10. ไม่ฉีดพ่นสารในเวลากลางวันแดดร้อนจัด	1.10	0.47	ปฏิบัติทุกครั้ง
11. ไม่ใช้ปากเป่าหรือดูดหัวฉีดพ่นสารเคมี เมื่อประสบปัญหาหัวฉีดอุดตัน	1.21	0.64	ปฏิบัติทุกครั้ง
12. ขณะฉีดพ่นสารเคมี ให้เด็กและสัตว์เลี้ยงออกจากบริเวณนั้น	1.06	0.39	ปฏิบัติทุกครั้ง
13. พยายามฉีดพ่นสารเคมีที่ผสมแล้วให้หมดในคราวเดียว	1.18	0.52	ปฏิบัติทุกครั้ง
พฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช			
1. ติดป้ายแจ้งให้บุคคลอื่นทราบว่าเป็นพื้นที่ที่เพิ่งทำการฉีดพ่นสารเคมี	2.03	0.93	ปฏิบัติบางครั้ง
2. ออกจากบริเวณนั้นทันทีหลังจากฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	1.12	0.48	ปฏิบัติทุกครั้ง
3. ไม่เทสารเคมีที่เหลือจากการใช้งานลงในแหล่งน้ำธรรมชาติหรือบริเวณใกล้เคียงน้ำ	1.18	0.60	ปฏิบัติทุกครั้ง
4. เปลี่ยนชุดที่สวมใส่ในการฉีดพ่นสารเคมี อาบน้ำ สระผม ฟอกสบู่ทันทีหลังการทำงาน	1.07	0.40	ปฏิบัติทุกครั้ง
5. เก็บภาชนะบรรจุสารเคมีไว้ในที่ห่างไกลเด็กและสัตว์เลี้ยง	1.10	0.47	ปฏิบัติทุกครั้ง
6. เก็บสารเคมีในที่มิดชิด ไม่ปะปนกับสิ่งอื่น	1.15	0.56	ปฏิบัติทุกครั้ง
7. ทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีโดยการกลบฝัง	1.49	0.79	ปฏิบัติทุกครั้ง
8. ซักเสื้อผ้าที่สวมใส่ฉีดพ่นสารเคมีแยกต่างหากจากเสื้อผ้าอื่นๆ	1.07	0.40	ปฏิบัติทุกครั้ง
9. ไม่เทน้ำทำความสะอาดถังฉีดพ่นสารเคมีทิ้งลงในแหล่งน้ำหรือบริเวณใกล้เคียงน้ำ	1.07	0.44	ปฏิบัติทุกครั้ง
10. ทำความสะอาดถังบรรจุสารเคมีทุกครั้งหลังการใช้งาน	1.18	0.52	ปฏิบัติทุกครั้ง

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำแนกตามเพศของเกษตรกรผู้ปลูกพริก

พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	เพศชาย (n=25)		เพศหญิง (n=40)		ค่า t
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	
พฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช					
1. ประเมินความเสี่ยงของพริกและตรวจสอบชนิดแมลงศัตรูพืช	1.16	0.47	1.42	0.78	1.704*
2. ไม่ใช้สารเคมีที่สงสัยว่าเสื่อมคุณภาพ	1.36	0.63	1.70	0.88	1.798*
3. ตรวจสอบสภาพของอุปกรณ์การฉีดพ่นทุกครั้ง	1.04	0.20	1.20	0.60	1.537*
4. ไม่ใช้ปากเปิดขวดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	1.24	0.59	1.35	0.80	0.590
5. ใช้ไม้หรือวัสดุที่เหมาะสมคนสารให้เข้ากันก่อนการฉีดพ่นและไม่ใช้มือคนสาร	1.04	0.20	1.17	0.63	1.247*
6. อ่านฉลากข้างขวดทุกครั้งและปฏิบัติตามข้อแนะนำต่างๆ อย่างเคร่งครัด	1.12	0.33	1.12	0.51	0.043
7. สวมถุงมือทุกครั้งที่ต้องสัมผัสสารเคมี	1.08	0.27	1.27	0.64	1.690*
พฤติกรรมระหว่างการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช					
1. ใช้ผ้าหรืออุปกรณ์ปิดปากและจมูก	1.04	0.20	1.07	0.47	0.349
2. สวมเสื้อและกางเกงยาวให้รัดกุม	1.08	0.27	1.07	0.47	0.048
3. สวมถุงมือ	1.12	0.33	1.15	0.57	0.235
4. สวมรองเท้าบูทให้มิดชิด	1.08	0.27	1.15	0.57	0.564
5. สวมหมวก/แว่นตา/ผ้าพันศีรษะให้มิดชิด	1.16	0.37	1.32	0.65	1.290*
6. ไม่รับประทานอาหาร ดื่มน้ำ หรือสูบบุหรี่ขณะฉีดพ่นสารเคมี	1.00	0.00	1.32	0.79	2.579*
7. หยุดการฉีดพ่นสารเคมีทันทีเมื่อปรากฏอาการแพ้สารเคมี	1.08	0.27	1.17	0.54	0.802
8. ยืนอยู่เหนือลมขณะฉีดพ่นสารเคมี	1.00	0.00	1.10	0.49	1.275*
9. ไม่ฉีดพ่นสารเคมีขณะที่มีลมแรง	1.12	0.33	1.15	0.57	0.235
10. ไม่ฉีดพ่นสารในเวลากลางวันแดดร้อนจัด	1.04	0.20	1.15	0.57	0.913
11. ไม่ใช้ปากเป่าหรือดูดหัวฉีดพ่นสารเคมี เมื่อประสบปัญหาหัวฉีดอุดตัน	1.04	0.20	1.32	0.79	2.156*
12. ขณะฉีดพ่นสารเคมี ให้เด็กและสัตว์เลี้ยงออกจากบริเวณนั้น	1.04	0.20	1.07	0.47	0.349
13. พยายามฉีดพ่นสารเคมีที่ผสมแล้วให้หมดในคราวเดียว	1.12	0.43	1.22	0.57	0.779
พฤติกรรมหลังการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช					
1. ตัดป้ายแจ้งให้บุคคลอื่นทราบว่าพื้นที่ที่ทำการฉีดพ่นสารเคมี	1.96	0.93	2.07	0.94	0.480
2. ออกจากบริเวณนั้นทันทีหลังจากฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	1.16	0.47	1.10	0.49	0.483
3. ไม่เทสารเคมีที่เหลือจากการใช้งานลงในแหล่งน้ำธรรมชาติหรือบริเวณใกล้แหล่งน้ำ	1.04	0.20	1.27	0.75	1.876*
4. เปลี่ยนชุดที่สวมใส่ในการฉีดพ่นสารเคมี อาบน้ำ สระผม ฟอกสบู่ทันทีหลังการทำงาน	1.04	0.20	1.10	0.49	0.575
5. เก็บภาชนะบรรจุสารเคมีไว้ในที่ห่างไกลเด็กและสัตว์เลี้ยง	1.04	0.20	1.15	0.57	0.913
6. เก็บสารเคมีในที่มิดชิด ไม่ปะปนกับสิ่งอื่น	1.20	0.57	1.12	0.56	0.517
7. ทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีโดยการกลบฝัง	1.28	0.61	1.62	0.68	1.874*
8. ซักเสื้อผ้าที่สวมใส่ฉีดพ่นสารเคมีแยกต่างหากจากเสื้อผ้าอื่นๆ	1.00	0.00	1.12	0.51	1.533*
9. ไม่เทน้ำทำความสะอาดถังฉีดพ่นสารเคมีทิ้งลงในแหล่งน้ำหรือบริเวณใกล้แหล่งน้ำ	1.00	0.00	1.12	0.56	1.403*
10. ทำความสะอาดถังบรรจุสารเคมีทุกครั้งหลังการใช้งาน	1.04	0.20	1.27	0.64	2.160*

* หมายถึง แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ตารางที่ 3 เปรียบเทียบพฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช จำแนกตามประสบการณ์การปลูกพริกของเกษตรกรผู้ปลูกพริก

พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	ประสบการณ์ < 4 ปี (n=15)		ประสบการณ์ 5-10 ปี (n=35)		ประสบการณ์ > 10 ปี (n=15)		ค่า F
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.	
พฤติกรรมก่อนการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช							
1. ประเมินความเสี่ยงของพริกและตรวจสอบชนิดแมลงศัตรูพืช	1.20	0.41	1.28	0.66	1.53	0.91	0.994
2. ไม่ใช้สารเคมีที่สงสัยว่าเสื่อมคุณภาพ	1.40	0.63	1.57	0.81	1.73	0.96	0.629
3. ตรวจสอบสภาพของอุปกรณ์การฉีดพ่นทุกครั้ง	1.20	0.41	1.17	0.61	1.00	0.00	0.771
4. ไม่ใช้ปากเปิดขวดสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	1.13	0.51	1.25	0.70	1.60	0.91	1.769
5. ใช้ไม้หรือวัสดุที่เหมาะสมคนสารให้เข้ากันก่อนการฉีดพ่นและไม่ใช้มือคนสาร	1.33	0.72	1.08	0.50	1.00	0.00	1.811
6. อ่านฉลากข้างขวดทุกครั้งและปฏิบัติตามข้อแนะนำต่างๆ อย่างเคร่งครัด	1.00	0.00	1.22	0.59	1.00	0.00	2.15
7. สวมถุงมือทุกครั้งที่ต้องสัมผัสสารเคมี	1.06	0.25	1.22	0.59	1.26	0.59	0.622

ตารางที่ 3 (ต่อ)

พฤติกรรมการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช	ประสบการณ์ < 4 ปี (n=15)		ประสบการณ์ 5-10 ปี (n=35)		ประสบการณ์ > 10 ปี (n=15)		ค่า F
	Mean	S.D.	Mean	S.D.	Mean	S.D.	
พฤติกรรมระหว่างการใส่สารเคมีกำจัดศัตรูพืช							
1. ใช้ผ้าหรืออุปกรณ์ปิดปากและจมูก	1.06	0.25	1.08	0.50	1.00	0.00	0.249
2. สวมเสื้อและกางเกงขายาวให้รัดกุม	1.06	0.25	1.11	0.52	1.00	0.00	0.412
3. สวมถุงมือ	1.13	0.35	1.11	0.52	1.20	0.56	0.154
4. สวมรองเท้าบูทให้มิดชิด	1.06	0.25	1.11	0.52	1.20	0.56	0.29
5. สวมหมวก/แว่นตา/ผ้าพันศีรษะให้มิดชิด	1.26	0.59	1.25	0.61	1.26	0.45	0.002
6. ไม่รับประทานอาหาร ดื่มน้ำ หรือสูบบุหรี่ขณะฉีดพ่นสารเคมี	1.00 ^{ab}	0.00	1.08 ^b	0.50	1.66 ^c	0.97	6.072 ^{**}
7. หยุดการฉีดพ่นสารเคมีทันทีเมื่อปรากฏอาการแพ้สารเคมี	1.06	0.25	1.11	0.52	1.26	0.45	0.796
8. ยืนอยู่เหนือลมขณะฉีดพ่นสารเคมี	1.00	0.00	1.11	0.52	1.00	0.00	0.685
8. ไม่ฉีดพ่นสารเคมีขณะที่มีลมแรง	1.06	0.25	1.14	0.55	1.20	0.56	0.268
10. ไม่ฉีดพ่นสารในเวลากลางวันแดดร้อนจัด	1.06	0.25	1.14	0.60	1.06	0.25	0.205
11. ไม่ใช้ปากเป่าหรือดูดหัวฉีดพ่นสารเคมี เมื่อประสบปัญหาหัวฉีดอุดตัน	1.06	0.25	1.14	0.60	1.53	0.91	2.525
12. ขณะฉีดพ่นสารเคมี ให้เด็กและสัตว์เลี้ยงออกจากบริเวณนั้น	1.06	0.25	1.08	0.50	1.00	0.00	0.249
13. พยายามฉีดพ่นสารเคมีที่ผสมแล้วให้หมดในคราวเดียว	1.00	0.00	1.20	0.63	1.33	0.48	1.558
พฤติกรรมหลังการใส่สารเคมีกำจัดศัตรูพืช							
1. ดูป้ายแจ้งให้บุคคลอื่นทราบว่าเป็นพื้นที่ที่ทำการฉีดพ่นสารเคมี	2.00	0.92	1.97	0.92	2.20	1.01	0.317
2. ออกจากบริเวณนั้นทันทีหลังจากฉีดพ่นสารเคมีกำจัดศัตรูพืช	1.06	0.258	1.11	0.52	1.20	0.56	0.29
3. ไม่เทสารเคมีที่เหลือจากการใช้งานลงในแหล่งน้ำธรรมชาติหรือบริเวณใกล้แหล่งน้ำ	1.20	0.56	1.25	0.74	1.00	0.00	0.938
4. เปลี่ยนชุดที่สวมใสในการฉีดพ่นสารเคมี อาบน้ำ สระผม ฟอกสบู่ทันทีหลังการทำงาน	1.130	0.35	1.080	0.50	1.00	0.00	0.412
5. เก็บภาชนะบรรจุสารเคมีไว้ในที่ห่างไกลเด็กและสัตว์เลี้ยง	1.13	0.35	1.08	0.50	1.13	0.51	0.08
6. เก็บสารเคมีในที่มิดชิด ไม่ปะปนกับสิ่งอื่น	1.13	0.51	1.17	0.61	1.13	0.51	0.036
7. ทำลายภาชนะบรรจุสารเคมีโดยการกลบฝัง	1.26	0.59	1.48	0.85	1.73	0.79	1.314
8. ซักเสื้อผ้าที่สวมใส่ฉีดพ่นสารเคมีแยกต่างหากจากเสื้อผ้าอื่นๆ	1.06	0.25	1.08	0.50	1.06	0.25	0.017
9. ไม่เทน้ำทำความสะอาดถังฉีดพ่นสารเคมีทิ้งลงในแหล่งน้ำหรือบริเวณใกล้แหล่งน้ำ	1.00	0.00	1.14	0.60	1.00	0.00	0.832
10. ทำความสะอาดถังบรรจุสารเคมีทุกครั้งหลังการใช้งาน	1.20	0.56	1.17	0.56	1.20	0.41	0.023

** หมายถึง แตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

ตัวเลขที่กำกับด้วยตัวอักษรเดียวกันในแนวนอนไม่มีความแตกต่างกันเมื่อเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยโดยใช้ Scheffe's test

7. ข้อเสนอแนะ

1. แนะนำให้เกษตรกรติดป้ายแจ้งถึงบริเวณที่มีการฉีดพ่นสารเคมี เพื่อความปลอดภัยต่อตนเองและผู้อื่น
2. ควรให้หน่วยงานของภาครัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้องเข้าไปดูแลให้ความรู้ที่ถูกต้องเกี่ยวกับการใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืชแก่เกษตรกรเป็นระยะ เพื่อกระตุ้นให้เกษตรกรตระหนักถึงอันตรายจากการใช้สารเคมีในการป้องกันกำจัดศัตรูพืชมากขึ้น รวมทั้งเฝ้าระวังสุขภาพของเกษตรกรด้วย

8. กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้ได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากมหาวิทยาลัยมหาสารคาม และขอขอบคุณเกษตรกรผู้ปลูกพริก ตำบลชื่นชม อำเภอชื่นชม จังหวัดมหาสารคาม ที่ให้ความร่วมมือในการตอบแบบสอบถามเป็นอย่างยิ่ง

9. เอกสารอ้างอิง

- [1] สำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร, “สถิติการเกษตรของประเทศไทย”, ชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย, นนทบุรี, 2554.
- [2] จิราภา จอมไธสง, “รายงานข้อมูลสถานการณ์การผลิตการตลาดสินค้าเกษตรชนิดสินค้าพริก”, สำนักส่งเสริมและจัดการสินค้าเกษตร กรมส่งเสริมการเกษตร, 2554.
- [3] กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “ผลกระทบสารเคมีกำจัดศัตรูพืชต่อสิ่งแวดล้อม”, กรุงเทพฯ: กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, 2554.
- [4] กรมส่งเสริมการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์, “การใช้สารกำจัดศัตรูพืชอย่างถูกต้องปลอดภัย” (ออนไลน์) สืบค้นจาก <http://www.doae.go.th/library/html/detail/chemsafe/index.htm> [2 เมษายน 2557], 2557.
- [5] กรวิทย์ ออกผล คทาว์เซอร์ เสถียรปริญญ์ กิตติ นนทงาม นิตริฐ์ ผสมทรัพย์ และกฤษณะ จันท, “พฤติกรรม”

- (ออนไลน์) สืบค้นจาก <http://www.thaigoodview.com/library/studentshow/2547/chonburi/bio/members.t.hai.net/m6141/Lesson22.htm>. [9 กรกฎาคม 2555], 2547.
- [6] อุดร ชมาฤกษ์, “พฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืช: กรณีศึกษาเกษตรกร อำเภอเขมราฐ จังหวัดอุบลราชธานี”, วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ, มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี, อุบลราชธานี, 2551.
- [7] แคทรียา ชุมแสงวาปี นฤมล รังนาแพง และศตวรรษ เรืองมนตรี, “ความรู้ ทักษะ และพฤติกรรมการใช้สารเคมีของเกษตรกรบ้านแห่ใต้ ตำบลแห่ใต้ อำเภอโกสุมพิสัย จังหวัดมหาสารคาม”, รายงานวิจัยอิสระ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม, 2555.
- [8] วีระชาติ ถิ่นวงศ์พิทักษ์, “สภาพการผลิตและพฤติกรรมการใช้สารเคมีป้องกันและกำจัดศัตรูพืชผักคะน้าของเกษตรกรในอำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น, 2543.
- [9] หลุยส์ ไชยแก้วเมร์, “พฤติกรรมการป้องกันตนเองของเกษตรกรจากการใช้สารเคมีทางการเกษตร ตำบลวังม่วง อำเภอสารภี จังหวัดเชียงใหม่”, วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2553.
- [10] ชนพัฒน์ เอี่ยมงาม, “การนำเสนอรูปแบบการส่งเสริมสุขภาพสำหรับเกษตรกรที่ใช้สารเคมีกำจัดศัตรูพืช กรณีศึกษา ตำบลบ้านเข็ญ อำเภอ หันคา จังหวัดชัยนาท”, วิทยานิพนธ์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครสวรรค์, 2548.